

Tragedia e Commedia

1. a) Dion. Hal. *Thuc.* 23 οἱ (προελόμενοι) τὴν ἀρχαίαν Ἀτθίδα μικρὰς τινὰς ἔχουσιν διαφορὰς παρὰ τὴν Ἰάδα | Strab. VIII 1,2 τούτων δ' αὐτῶν τεττάρων οὐσῶν τὴν μὲν Ἰάδα τῆ παλαιᾷ Ἀτθίδι τὴν αὐτὴν φραμὲν (καὶ γὰρ Ἴωνες ἐκαλοῦντο οἱ τότε Ἀττικοί, καὶ ἐκείθεν εἰσιν οἱ τὴν Ἀσίαν ἐποικήσαντες Ἴωνες καὶ χρῆσάμενοι τῇ νῦν λεγομένη γλώττῃ Ἰάδι), τὴν δὲ Δωρίδα τῆ Αἰολίδι | Arist. *Rhet.* 1404a 31-34 ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν διὰ τὸ τῷ λόγῳ τοῦτο τῶν μέτρων ὁμοίωτον εἶναι τῶν ἄλλων, οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ἀφείκασιν ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτον ἔστιν

b) δέρσεις καὶ διφθέρας (*Thuc.* II 75,5) || ἐπεὶ δ' ἀνήφθη πυρσὸς ὡς Τυρσηνικῆς σάλπιγγος ἠχή, σῆμα φοινίου μάχης (*Eur. Phoe.* 1377s.) | πυρσαῖς γένυσι (*ibid.* 32) || *Aesch. Prom.* 645 αἰεὶ γὰρ ὄψεις ἔνυχοι πωλούμεναι ~ *Archil. fr.* 49,7 W.² φιλιῆτα νύκτωρ περὶ πόλιν πωλομένω

c) *Ar. Ran.* 1058s. ἀλλ', ὃ κακόδαιμον, ἀνάγκη μεγάλων / γνομῶν καὶ διανοιῶν ἴσα καὶ τὰ ῥήματα τίκτειν

d) πτόλις (10x in *Aesch.*, 0x in *Soph.*), ἠδέ (16x in *Aesch.*, 0x in *Soph.*) | ξεῖνος (1x in *Aesch.*, 12x in *Soph.*), μόνος (1x in *Aesch.*, 17x in *Soph.*) || αἰέρω, ἀνθέων | ὃ ξεῖνε, εἰνάλιος | μέσσοις | Ζηνός | ἐμέθεν, σέθεν | ἔβαν | ἀρεῖων, βέλτερος | ποτί, ὑπαί, διαί | ἀτάρ, ῥα, αἰέν | γαῖα

e) (ἐπ)αἰνέω, (ἀπ)άντάω, (καθ)έζομαι, (καθ)ῆμαι, (ἀπο)θνήσκω, (ἀπ)όλλυμι | *Aesch. Eum.* 94 εὔδοιτ' ἄν, ὀή, καὶ καθυδουσῶν τί δεῖ;

f) ἄγγος (ἀγγεῖον), ἀπότιμος (ἄτιμος), εἶμα (ἰμάτιον), ἔχθος (ἔχθρα), ἰπότης (ἰππεύς), ναυτίλος (ναύτης), νεοχός (νέος), οἰκῆτωρ (οἰκίτης), ὁμόσπειρος (ἀδελφή), πάτρα (πατρὶς), στέφος (στέφανος)

g) ἀγρεύω, ἀιστῶ, ἐπανατέλλω, Θρηξί, ἱστορέω, κείνος, παρῆς, φερνή | ἦν, πόλεος

h) τιμᾶρος (τιμωρός), ναός (νεός), πέπαμαι (κέκτημαι) | δᾶρον, ἔκατι, νᾶμέρτεια | γάμορος, κυνᾶγός/κυνᾶ-γία (κυνηγέτης/κυνηγεσία), κύδος (≠ κῦδος) | λαός, νᾶμα, ναυαγός || ἀντέλλειν, παρβαίνειν, καταθανεῖν, νιν, Ἄϊδα (gen. per Ἄϊδου), Ἀτρειδᾶν, Ποσειδᾶν | φαιεννός

i) εὔδειν, μολεῖν | *Ar. Eq.* 21-28 λέγε δὴ μο - λω - μεν ξυνεχῆς ὡδὶ ξυλλαβῶν. / {A'} καὶ δὴ λέγω· μολωμεν. {B'} ἐξόπισθέ νυν / αὐ - το φάθι τοῦ μολωμεν. {A'} αὐτο. {B'} πάνυ καλῶς. / ὥσπερ δεφόμενός νυν ἀτρέμα πρῶτον λέγε / τὸ μολωμεν, εἶτα δ' αὐτο, κᾶτ' ἐπάγων πυκνόν. / {A'} μολωμεν αὐτο μολωμεν αὐτομολῶμεν. / {B'} ἦν, οὐχ ἡδῶ; {A'} νῆ Δία· πλὴν γε περὶ τῷ δέσματι / δέδοικα τουτονὶ τὸν οἰωνόν

l) ἔθηκον, ἔδωκαν (*Eur.*: 8x e 3x), πλαγαῖσι ποντίασιν (*Aesch. Pers.* 906)

2. a) *Arist. Poet.* 1448a 28-1448b 2 καὶ δρᾶματα καλεῖσθαι τινες αὐτὰ φασιν, ὅτι μιμοῦνται δρῶντας. διὸ καὶ ἀντιποιοῦνται τῆς τε τραγωδίας καὶ τῆς κωμῆς οἱ Δωριεῖς (τῆς μὲν γὰρ κωμῆς οἱ Μεγαρεῖς οἱ τε ἐνταῦθα ὡς ἐπὶ τῆς παρ' αὐτοῖς δημοκρατίας γενομένης καὶ οἱ ἐκ Σικελίας, ἐκεῖθεν γὰρ ἦν Ἐπίχαμος ὁ ποιητὴς πολλῶ πρότερος ἢ Χιωνίδου καὶ Μάγνητος; καὶ τῆς τραγωδίας ἐνιοὶ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ποιοῦμενοι τὰ ὀνόματα σημεῖον. αὐτοὶ μὲν γὰρ κώμας τὰς περὶ οἰκίδας καλεῖν φασιν, Ἀθηναίους δὲ δήμους, ὡς κωμῆδες οὐκ ἀπὸ τοῦ κωμάζειν λεχθέντας ἀλλὰ τῆ κατὰ κώμας πλάνη ἀτιμαζομένους ἐκ τοῦ ἄστεως καὶ τὸ ποιεῖν αὐτοὶ μὲν δρᾶν, Ἀθηναίους δὲ πράττειν προσαγορεύειν

b) ἔμος, τέος, φίσᾶμι, δεικνύειν, πεφύκειν, πέποσχα, κάρρων | *Epich. fr.* 18,4 K.-A. σίξει δὲ ταῖς ῥίνεσσι, κινεῖ δ' οὐατα | *Theocr. Id.* 15,93 Δωρίσδειν δ' ἔξεστι, δοκῶ, τοῖς Δωριέεσσι

c) ὄσσα (*Epich. fr.* 114 K.-A.), μέσαι (*fr.* 122,6 K.-A.) | τε φαδύ (*fr.* 71 K.-A.), δ' ἄδιστον (*fr.* 84 K.-A.)

d) *Epich. fr.* 32,1-8 K.-A. συνδειπνέων τῷ λῶντι, καλέσαι δεῖ μόνον, / καὶ τῷ γὰ μὴ λεῶντι, κούδεν δεῖ καλεῖν. / τῆναι δὲ χαρίεις τ' εἰμὶ καὶ ποιέω πολλὴν / γέλωτα καὶ τὸν ἰστιῶντ' ἐπαινέω / καὶ κα τις ἀντίον τι λῆ τήνῳ λέγειν, / τήνῳ κυδάζομαι τε κάπ' ὧν ἠχθόμαν. / κῆπειτα πολλὰ καταφαγόν, πόλλ' ἐμπιῶν / ἄπειμι· λύχον δ' οὐχ ὁ παῖς μοι συμφέρει

3. a) *Ar. Ran.* 1-11 {ΞΑΝΘΙΑΣ} εἶπω τι τῶν εἰωθότων, ὃ δέσποτα, / ἐφ' οἷς αἰεὶ γελοῖσι οἱ θεώμενοι; / {ΔΙΟΝΥΣΟΣ} νῆ τὸν Δί' ὃ τι βούλει γε, πλὴν 'πιέζομαι'. / τοῦτο δὲ φύλαξαι· πάνυ γὰρ ἐστ' ἤδη χολή. / {ΞΑ.} μηδ' ἔτερον ἀστεῖόν τι; {ΔΙ.} πλὴν γ' 'ὄς θλίβομαι' / {ΞΑ.} τί δαί; τὸ πάνυ γέλοιον εἶπω; / {ΔΙ.} νῆ Δία θαρρῶν γε· μόνον ἐκεῖν' ὅπως μὴ ῥεῖσ- / {ΞΑ.} τὸ τί; {ΔΙ.} μεταβαλλόμενος τάνάφορον ὅτι χεζητιᾶς. {ΞΑ.} μηδ' ὅτι τοσοῦτον ἄχθος ἐπ' ἐμαυτῷ φέρων, / εἰ μὴ καθαιρήσει τις, ἀποπαρδήσομαι; / {ΔΙ.} μὴ δῆθ', ἰκετεύω, πλὴν γ' ὅταν μέλλω ἔξεμειν || *Men. Dysc.* 1-7 τῆς Ἀττικῆς νομίζετ' εἶναι τὸν τόπον, / Φυλῆν, τὸ νυμφαῖον δ' ὅθεν προέρχομαι / Φυλασίων καὶ τῶν δυναμένων τὰς πέτρας / ἐνθάδε γεωργεῖν, ἰερὸν ἐπιφανὲς πάνυ. / τὸν ἀγρὸν δὲ τὸν ἐπὶ δεξι' οἰκεῖ τουτονὶ / Κνήμων, ἀπάνθρωπος τις ἄνθρωπος σφόδρα / καὶ δύσκολος πρὸς ἅπαντας, οὐ χαίρων τ' ὄχλω

b) λακαταπύγων (*Ar. Ach.* 664), οὐδὲν γρῦ (*Phut.* 17), τυννουτοσί (*Ach.* 367), καὶ πῶς, ὃ μῶρε σὺ καὶ Κρονίων ὄζων καὶ βεκαεσέληνε (*Nub.* 398), κασαύριον (*Eq.* 1285), βινητιῶμεν (*Lys.* 715)

c) *Ar. Thesm.* 101-110 ἱερὰν Χθονίαν δεξάμεναι / λαμπάδα, κοῦραι, ξὺν ἐλευθερᾷ / πρᾶπίδι χορεύσασθε βοάν. / :: (ὡς Χορός) τίτι δαιμόνων ὁ κῶμος; / λέγε νιν. εὐπίστωσ δὲ τοῦμὸν / δαίμονας ἔχει σεβίσαι. / :: ἄγετ' ὃ κλήζετε, Μούσαι, / χρυσέων ῥύτορα τόξων / Φοῖβον, ὃς ἰδρύσατο χώρας / γύαλα Σιμουντίδι γᾶ

d) *Ar. Lys.* 81-87 {ΛΑΜΠΙΤΩ} μάλα γ', οἰῶ, ναὶ τῷ σιῶ / γυμνάδομαι γὰρ καὶ ποτὶ πυγὰν ἄλλομαι. / {ΚΛ.} ὡς δὴ καλὸν τὸ χρῆμα τῶν τιτῶν ἔχεις. / {ΛΑ.} ἄπερ ἱαρεῖόν τοί μ' ὑποψαλάσσετε. / {ΛΥ.} ἠδὲ δὲ ποδαπή 'σθ' ἢ νεάνις ἀτέρα; / {ΛΑ.} πρέσβειρά τοι ναὶ τῷ σιῶ Βοιωτία / ἵκει ποθ' ὑμέ

e) *Ar. Lys.* 457s. ὃ σπερμαγοραιολεκιθολαχανοπώλιδες, / ὃ σκροδοπανδοκευτριοτοπώλιδες

Bibliografia

Tragedia

- N. Wecklein, *Studien zu Euripides*, Leipzig 1874.
W. Aly, *De Aeschyli copia verborum*, Berlin 1906.
C. Manning, *A Study of Archaism in Euripides*, New York 1916.
W. Breitenbach, *Untersuchungen zur Sprache der euripideischen Lyrik*, Stuttgart 1934.
G. Thomson, *The Postponement of Interrogatives in Attic Drama*, «CQ» XXXIII (1939) 147-152.
W.B. Stanford, *Aeschylus in His Style. A Study in Language and Personality*, Dublin 1942.
F.R. Earp, *The Style of Sophocles*, Cambridge 1944.
F.R. Earp, *The Style of Aeschylus*, Cambridge 1948.
C.F. Nuchelmans, *Die Nomina des sophokleischen Wortschatzes. Vorarbeiten zu einer sprachgeschichtlichen und stilistischen Analyse*, Utrecht 1949.
G. Björck, *Das Alpha impurum und die tragische Kunstsprache*, Uppsala 1950.
A. Sideras, *Aeschylus Homericus. Untersuchungen zu den Homerismen der aischyleischen Sprache*, Göttingen 1971.
V. Bers, *Enallage and Greek Style*, Leiden 1974.
P.T. Stevens, *Colloquial Expression in Euripides*, Wiesbaden 1976.
A.C. Moorhouse, *The Syntax of Sophocles*, Leiden 1982.
V. Bers, *Greek Poetic Syntax in the Classical Age*, New Haven-London 1984.
C. Morenilla Talens, *Die Charakterisierung der Ausländer durch lautliche Ausdrucksmittel in den Persern des Aischylos sowie den Acharnern und Vögeln des Aristophanes*, «IF» XCIV (1989) 158-176.
V. Citti, *Eschilo e la lexis tragica*, Amsterdam 1994.
V. Bers, *Speech in Speech. Studies in Incorporated Oratio Recta in Attic Drama and Oratory*, Lanham-Boulder-New York-London 1997.

Commedia

- O. Lautensach, *Grammatische Studien zu den griechischen Tragikern und Komikern. Augment und Reduplikation*, Hannover-Leipzig 1899.
C. Bruhn, *Über den Wortschatz des Menander*, Diss. Kiel 1910.
R. Gatzert, *De nova comediae questionibus onomatologicis*, Diss. Giessen 1913.
C.W. Peppler, *The Suffix -μα in Aristophanes*, «AJPh» XXXVII (1916) 459-465.
C.W. Peppler, *Comic Terminations in Aristophanes*, «AJPh» XLII (1921) 52-61.
G.P. Anagnostopoulos, *Περὶ τῆς γλώσσης τῶν κωμωδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους*, «Ἀθηνᾶ» XXXVI (1925) 1-98.
W. Dittmar, *Sprachliche Untersuchungen zu Aristophanes und Menander*, Diss. Leipzig 1933.
D.B. Durham, *The Vocabulary of Menander*, Diss. Princeton 1936.
K. Klaus, *Die Adjektiva bei Menander*, Diss. Bonn, Leipzig 1936.
J.W. Poultney, *The Syntax of the Genitive Case in Aristophanes*, Baltimore 1936.
H.W. Miller, *Conversational Idiom in Aristophanes*, «CW» XXXVIII (1944/1945) 162s.
H.W. Miller, *Aristophanes and Medical Language*, «TAPhA» LXXVI (1945) 74-84.
E.W. Handley, *-sis nouns in Aristophanes*, «Eranos» IL (1953) 129-142.
J. Andrieu, *Le dialogue antique: structure et présentation*, Paris 1954.
H.-J. Newiger, *Metapher und Allegorie. Studien zu Aristophanes*, München 1957.
P. Bachmann, *Ellipsen und Anakoluthen als Elemente der Umgangssprache in den Acharnern des Aristophanes*, Diss. Göttingen 1961.
J.W. Poultney, *Studies in the Syntax of Attic Comedy*, «AJPh» LXXXIV (1963) 359-376.
A.M. Komorniczka, *Métaphores, personifications et comparaisons dans l'oeuvre d'Aristophane*, Wrocław 1964.
G. Luck, *Elemente der Umgangssprache bei Menander und Terenz*, «RhM» CVIII (1965) 269-277.
J. Taillardat, *Les images d'Aristophane: Études de langue et de style*, Paris 1965².
P. Rau, *Paratragodia. Untersuchung einer komischen Form des Aristophanes*, München 1967.
V. Schmidt, *Sprachliche Untersuchungen zu Herondas*, Berlin 1968.
K.J. Dover, *Lo stile di Aristofane*, «QUCC» IX (1970) 7-23.
M. Gigante, *Rintone e il teatro in Magna Grecia*, Napoli 1971.
E.S. Spyropoulos, *L'accumulation verbale chez Aristophane*, Thessaloniki 1974².
D. Del Corno, *Alcuni aspetti del linguaggio di Menandro*, «SCO» XXIV (1975) 13-48.
H.-J. Newiger (cur.), *Aristophanes und die Alte Komödie*, Darmstadt 1975.
K.J. Dover, *Linguaggio e caratteri aristofanei*, in AA. VV., «Miscellanea di Studi in onore di Marino Barchiesi», «RCCM» XVIII (1976) 357-371.
A.M. Komorniczka, *Sur le langage érotique de l'ancienne comédie attique*, «QUCC» n.s. IX (1981) 55-83.
M.G. Bonanno, *Aristoph. fr. 198 K. Ὀνόματα καινά*, «MCr» XVIII (1983) 61-70.
F. Mawert, *La formation nominale dans l'Assemblée des Femmes d'Aristophane*, «Glotta» LXI (1983) 183-192.
A. López Eire, *La lengua de la comedia aristofánica*, «Emerita» ILV (1986) 237-274.
K.J. Dover, *Some Types of Abnormal Word-Order in Attic Comedy*, in *Collected Papers*, Oxford 1987, 43-66.
C. Brixhe, *La langue de l'étranger non grec en Aristophane*, in AA. VV., *L'étranger dans le monde grec*. «Actes du colloque organisé par l'Institut d'études anciennes, Nancy, mai 1987», Nancy 1988, 113-138.
G.W. Dobrov, *Winged Words/Graphic Birds. The Aristophanic Comedy of Language*, Ithaca, NY 1988.
R. Arena, *Iscrizioni greche arcaiche di Sicilia e Magna Grecia, I (Iscrizioni di Megara Iblea e Selimunte)*, Milano 1989.
H.-G. Nesselrath, *Die Attische Mittlere Komödie*, Berlin-New York 1990.
J. Henderson, *The Maculate Muse. Obscene Language in Attic Comedy*, New York-Oxford 1991².
R.H. Smith, *Language Behaviour in Old and New Comedy. Some Application of Discourse-Analysis to a Study of Menander's Dyskolos*, Diss. Princeton 1991.
A. Heap, *Word Order in Menander*, «LCM» XVII (1992) 56-58.
R. Kerkhof, *Dorische Posse. Epicharm und Attische Komödie*, München-Leipzig 2001.